

lett. Ossietzky nem halt meg: élünk, vagyunk! Poroszlói, poroszlóink, szegények, hiába fáradoznak, a sir — üres, Ossietzky bennünk. Halhatatlanságának mi vagyunk a záloga. Ébren, talpon, posztton kell lenni, mert a hadak megsokasodtak és a vadak elsokasodtak. Az őrsváltás jelszava máától kezdve: Ossietzky!

Ki volt Ossietzky? A szellem morális konzekvenciája. Keresztvállalás a feltámadó Béke biztos tudatában. Add tovább!

(Fábry Zoltán)

MEXICO. Az európai ujságolvasó Középamerika e legnagyobb köztársaságát csupán azokból a színes regényes, gyakorta rémmesékkel körített torz tudósításokból ismeri, melyeknek célja, az ott végbemenő hatalmas arányú és mélyreható szociális átalakulást kisebbíteni és a hualadás irányába eső nemzeti mozgalmakat partikuláris érdekűkké csökkenteni. A valóságban viszont Mexicó egész gazdasági és társadalmi szerkezete gyökeresen átalakulóban van, fokozatosan tördeli le a conquistadorok uralma óta viselt békjókat.

A csodálatos Aztek birodalom törzsi földközösségen nyugvó demokratikus berendezései, melyeknek maradéktalan megismerését a mai könyvmáglyák rendezőinek egyik őse, a spanyol hóditó *Zamaragga* püspök tette lehetetlenné (azzal, hogy a texcacói hatalmas nemzeti könyvtárt, mint „istentelen“ gyűjteményt elégettette,) a mai termelő erőknek megfelelően újjá élednek. Az ország, mely *Porfirio Diaz* elűzése és *Madero* uralomra jutása óta (1911) ugyszólván permanens forradalmi állapotban élt, ma a felépítés oly jelentős szakaszához érkezett, ahonnan érdemes az eddigiekre visszatekinteni. Az 1910-ben kitört nemzeti forradalom elsöpri *Diaz* külföldi segítségre támaszkodó önkényuralmát és a demokrácia megvalósítását célul kitűző *Maderot* ülteti az elnöki székbe. A gazdasági alap megteremtése: a nyomorgó indián peon (zsellér) tömegek földhöz juttatása és a külföldi petróleum tőke nacionalizálása *Madero* és utódai célja. S míg az agrárforradalom időnkénti ellankadásoktól eltekintve közel 3 évtizede folyik, addig az olaj körüli harc állandó zavarok forrása.

Mexicó területe hétszerese Angliának lakosainak száma ennek elnére mindössze 18 millió. A dus és mondhatni az összes szükséges nyersanyagokkal (gabona, tengeri, gyapot, arany, ólom, cink, réz stb.) rendelkező ország, mely ezeken felül a föld első ezüstötli és hetedik helyen álló kőolajat szolgáltatató állama 180 millió embert is jólétben el tudna tartani. Mexicó mégis évszázadokon át inséget szenvedett: négy évszázadon át külföldi hóditók prédája. Először a spanyol főnemések igáját nyögte, majd az USA és a brit nagytőkésékét. Az idegen kisajátítók minden kisajátíthatót kisajátítottak. A nemzeti forradalom heroikus korát lerázó *queretari* alkotmány 1917 február 5-én kimondotta ugyan a föld és terményeinek kisajátítását, ez azonban csak papíron történt. *William Gates*, az amerikai John Hopkins egyetem tanára, Mexiko kitűnő ismerője, 1918-as mexikói utazásáról így ír: „A nyomor ijesztő: ezer ujszülöttre 158 haláleset jut. Yucatan államban másfél napig lovagoltam egyetlen latifundium területén. Az „észnelküli lények“ — ahogyan a régi törvények az indiánokat nevezték, faelkével mivelik silány, giz-gazos földdarabkáikat.“

A 20-as évek a földért és annak javaiért való állandó harcban telnek. Huerta, Caranza, Obregon, Calles, Porter Gill, Rodriguez elnökök részben szabotálói, részben előrelendítói a földért folyó harcnak. Kormányzásuk menetét és az ország sorsát az olajtőkével való viszonyuk illetve

magatartásuk szabja meg. A zavarok, a forrongások mindig az olaj jégyében folynak. Diaz (1901-1911) 56 ezer fúrési engedélyt ad el, s ezzel eladta az országot az idegen tőkének. A Standard Oil, Rockefeller csoportja és a Royal-Deutsch, Deterding konszernja vetélkednek a mexicói olajért. A Standard mögött álló amerikai tőke segítségével kerül uralomra Madero, kit — miután a feléledő nemzeti mozgalom a kihaszánálók ellen kényszerít, — megölnék. Utána Huerta jön, ki a Deterding mögött álló angol tőke kegyeit élvezi, míg utódát Caranzát, (a queretói alkotmány deklarációját) csak addig tűri az olajtőke, míg a Standard-koncesszióit népi nyomásra megtagadja, — ekkor megölik. Obregon szintén az USA tőke áldozata. Élias Calles elnök eleinte keményen szembeáll a dollár imperializmussal, de egy idő múlva hátrálni kényszerül.

Az egymást követő elnökök, bár az olajért versengő két nagyhatalom segítségével jutnak uralomra, majd tűnnek el, földpolitikája gyakran azonos az agrártömegek érdekeivel. Calles elnöksége alatt élesednek ki a mexicói föld legnagyobb részét birtokló és a roppant befolyással rendelkező egyházellenes harcok, amiket az tesz érthetővé, hogy az egyház vezetői idegenkedéssel tekintettek a haladó szellemű nemzeti mozgalmakra s legtöbbször az idegen tőke érdekeivel igyekeztek az egyház sorsát összekapcsolni. Az egyház minden fölvilágosodást szolgáló és igazságosabb szociális, rétegződést megvalósítani kívánó törekvés ellen gátként jelentkező befolyása ellenhatásokat váltott ki, melyek gyakran az ősi azték mithológia növekvő tiszteletében nyilatkoztak meg. Jellegzetesen fonódik így egybe az erőteljes szociális haladásért vívott harcias szellem a nemzeti gondolattal és *Quetzalcoatl*, ősi azték isten tiszteletével.

1934. XI. 30-án Lazaro Cardenas elnökké iktatása új korszakát nyitja meg az ország történetének. A tarasca indián származású Cardenas, a *Partido Nacional Revolucionario* balszárnyának vezére, a szó igazi értelmében nemzeti politikát űz. A nemzeti politika nem azonos a nagytőke érdekeivel, — ellenkezőleg: a peonok földhöz juttatása hatalmas arányban folyik, s míg 1919 és 1934 között 18 millió hektár földet juttattak a népnek, addig Cardenas elnöksége óta 10 és fél millió hektárt osztottak szét, visszaadva a népnek azt a földet, amit őseiktől egykor kisajátítottak. Valójában a francia forradalomban lejátszódott jobbágyfelszabadítás folyik itt. A latifundiumok elosztása megnyitja az utat a régi indián faluközösségek, az *ejido*-k visszaállításához és az egyéni kis parasztbirtokok létesítéséhez. A *Tierra y Libertad* „Föld és szabadság a mexikói forradalmak régi jelszava élő valóság lesz. Nyomon követi ezeket az egykori zsellér tömegek higiéniai és kulturális téren való felemelése. A csecsemőbetegségek, vérhaj, trahoma esetek száma felére esett. Az analfabétizmus, melynek arányszáma az agrárlakosság körében 90 százalék volt, ma 24 százalékra csökkent. Az 1911-12. évi költségvetés 300.000 pesot irányzott elő népoktatás céljaira, az 1936-37-es 56 milliót, mely 18 százaléka az összes állami kiadásoknak. 1923-ban 34.000 zsellérgyermek járt iskolába, ma 565.000. 20 év előtt indiánnak lenni ugy társadalmilag, mint politikailag megszégyenítő volt. Uralkodó felfogás volt, hogy a mesztic és az indió csak szolgája a fehéreknek. Ma, a nemzeti renaissance korában az ország éppen ezekre a rétegekre épül és ahová csak a *Ministere de Educacion Publico* tanítói és nevelői eljutnak, ott erősödik az indián öntudat és megszűnnek irigyelni a fehér ember világos epidermisét. A már említett Gates tanár 1935-ben újból beutazta Mexicót, s többek között így ír: „A régi hódítók sok palo-

táját romokban láttam heverni, de az új tiszta és modern berendezésű iskolák ott büszkélkednek a falvakban és másodikként otthonai a parasztságnak, kik életük legfőbb értékének tekintik azokat."

Mexicó gazdasága az utóbbi évek folyamán egyenesen fellendült, jól lehet, a kormány a genfi Nemzetközi Munkaügyi Hivatal valamennyi ajánlatán túlmenő munkásvédő és kimélő javaslatok sorát emelte törvényerőre (minimális munkabér és maximális munkaidő, sztrájkjog, fizetéses szabadság, agykori biztosítás, stb.). A dolgozók jövedelme emelkedik (1923-ban egy lakos átlagos évi jövedelme 250 mexicói dollár volt, ma 780), tehát a fogyasztás is növekszik, s Mexicó behozatala 350 millió pesoról 413 millióra, kivitele pedig 459-ről 750 millióra ugrott 5 év alatt. Suarez pénzügyminiszter optimista expozéja további javulást ígér.

Cardenas elnök 6 éves tervének keresztülvitelét illetve az ország gazdasági és szociális felépítését, mint évtizedek óta mindent Mexicóban az olajkérdés teszi kétségessé.

Mexicó 1937-ben 6,9 millió tonna termeléssel (a világprodukciónak 4 százaléka) a hetedik helyen áll az olajtermelő államok sorában. Az olajvállalatok 90 százaléka 17 külföldi társaság birtokában van, melyek közül a *Mexican Eagle Oil Co.* (Compania Mexicana de Petroleo „El Aguila“ S. A.) illetve a brit tőkét jelentő *Royal Deutch Shell csoport.* (Deterding) rendelkezik az egész termelés 59 százaléka fölött, a többi idegen vállalat, az USA érdekeltségű *Standard Oil csoporté.* A befektetett amerikai tőke 450 millió dollárra, míg a brit tőke 60 millió font sterlingre becsülhető. Azt a tényt, hogy az ország legfontosabb talajkinccse idegen kezekben van, a nemzeti öntudatosodás útját járó lakosság számára mind elviselhetetlenebb, miért is Cardenas az állami kézben lévő *Corporación Nacional Mexicana de Petroleo* keretébe igyekszik tömöríteni a kőolajipart, fokozatosan visszavonva a külföldi koncessziókat. Ez a szándék azonban harcot jelent, úgy az USA, mint az angol tőke ellen. E harc legújabb állomása bérmozgalom alakjában robbant ki 1937 nyarán. Tampicóban 20.000 munkás letette szerszámát. A külföldi vállalatok 10 év alatt megkétszerezték befektetett tőkéjüket, mondták a munkások, fizethetnek tehát jobb béreket, és adhatnak megfelelő számú szabad napot is. A mexicói döntőbírók a munkásságnak adtak igazat, a vállalatok viszont munkáskizárással feleltek. A kormány engedve a nép nyomásának a kisajátítás mellett döntött. A nacionalizálást megokoló s a néphez intézett kiáltványban rámutat arra, hogy a vállalatok idegenül állottak szemben Mexicó népével és telepeiken sem kórházakat, sem iskolákat nem építettek, csupán laktanyákat magánrendőrségük számára.

A külföldi vállalatok kormányainak támogatása nem egyenlő mérvű. Az USA külpolitika, főleg Roosevelt elnöksége óta, „Közép- és Dél-amerikai irányába inkább a penetration pacific“ elvét követi és ezt is felette óvatosan. Ennek oka, hogy az Egyesült Államok kénytelenek a japán imperializmus agresszív fellépését ellensúlyozandó minden figyelmüket és erejüket a Csendes Óceánra összpontosítani. Ezért Hull USA külügyi államtitkár elismerte a mexicói kormány kisajátítási jogát, de egyidejűen Morgenthau pénzügyminiszter már a havonta 5 millió uncia ezüst átvételére vonatkozó USA-mexicói szerződés felmondásával nyomást gyakorol az olasz-polyp öleléséből kibontakozni akaró déli szomszédjára. E nyomás súlyát jelzi az a tény, hogy a Föld első ezüst termelő állama 276 millió uncia össztermelése ennek 5/6-át (88 millió) az USA-ba exportálja. Az utóbbi hetekben azonban győzött Roosevelt „Good Neighbor“ politikája és a retorzió megszűnt.

Az angol tőke rendkívül érzékenyen reagál a mexiói történésekre. Már 1937-ben a Coahuila tartományban levő Purcell Estate Compagny érdekeltség 55.000 hektár terjedelmű gyapotföld kisajátítása alkalmából is élénk vita fejlődött ki az angol alsóházban. Most pedig az angol olajkartell kimondotta a mexicói olaj bojkottját, remélve, hogy a szállító eszközökkel nem rendelkező Mexicó térdre kényszerül. A kartellen kívül álló Centralamer Ltd. azonban feajánlotta petróleumtankjait a mexicói kormánynak.¹ Az angoloknak és általában az olajtőkének a régbevált és annyszor alkalmazott fegyvere azonban még hátra van, s ez a polgárháború felélesztése.

Az olaj-konfliktus alakulása ma még kiszámíthatatlan, de úgy tűnik, hogy igen jelentős szakasza a mexicói nemzeti öntudatosodásnak, mely csak a termelő erők szabad kifejlesztésével teremtheti meg az ország felépítéséhez nélkülözhetetlen gazdasági alapot és csupán így lehet Mexicó valóban a mexicóiaké. (Lázár Vilmos)

* Japán felajánlotta, hogy 90.000 tonna olajért megépíti a Tehuantepecből Salina Cruz-ig futó olajvezetékét, mely a Japánba irányuló olajexport céljait szolgálná, feleslegessé téve a Panama csatorna igénybevételét. Mexicó kormánya az ajánlatot azzal utasította vissza, hogy támadó országnak nem ad nyersanyagot.

A FÖLD TULNÉPESEDÉSE. Az etnográfusok megállapításai szerint a föld népessége állandóan növekedik; az utolsó három évszázad folyamán majdnem megkétszereződött. Viszont még napjainkban is egyes országok (Kína) lakosságának számát csak hozzávetőleg tudjuk megállapítani és így érthető, ha a föld multbeli népességének számát ugyancsak feltevések alapján kb. 10-15 százalékos eltéréssel lehet megközelíteni.

Willcox és C. Sander etnográfusok számításai szerint a föld lakossága 1650-ben 1.171; 1900-ban 1.608 és 1933-ban 2.057 millió. A kimutatásból kiderül, hogy 1900-ig a növekedés állandó, 1900-tól a növekedési tempó csökkent. De ez nem jelenti az emberiség további gyarapodásának a megszűnését.

1750 tájáig Ázsia vezet a szaporaság tekintetében. Ma a világ demografiájának legjellemzőbb vonása: Európa népeinek nagyarányú növekedése. 1650-ben Ázsia és Afrika lakossága a föld népességének 80 százalékát tette, 1933-ra ez lényegesen módosult: Ázsia és Afrika ma a föld összlakosságának csak 61.5 százalékát teszi, míg Európa a 25.2 százalékát.

Az emberi nem e nagyarányú elszaporodása felveti a föld túlnépesedésének kérdését. A demográfusok véleményei az emberiség jövőbeli szaporodását illetőleg eltérőek. Ross pl. azt állítja, hogy az emberiség 50 éven belül megkétszereződik, Sander véleménye szerint 60, Knibbs szerint pedig csak 70 év múlva.

A NEMZETI SPANYOLORSZÁG POLITIKAI ERŐCSOPORTOSULÁSAI. A forradalom kitörése idején Franco táborában két politikai irányzat volt. Egyrészt a teljesen maradi csoportosulások, mint a karlisták, a spanyol megújulás csoportja, stb. vagyis a különböző árnyalatú monarchisták, akiket tradicionalistáknak neveznek általában. Programjuk valamely dinasztia trónrajuttatása, az egyház megerősítése és befolyásának visszaállítása. Ők képviselték a nagybirtok, a nemesség és egyház politikai érdekeit. Másrészt a *Falange Española de las J. O. N.*